

ITURRIAGAREN OMENALDIA

Hernani, 1978-I-29

*Jose Maria Setien Alberro
Donostiako Apezpiku Laguntzailea*

Senideok:

Etzi, urtarrilaren 31an, berrehun urte izango dira Agustín Paskual Iturriaga jaio zela. Kardaberaz eta Urbietarekin batera hernaniar ospetsuenetako bat izan zen bera, euskal idazleetan klasiko bat, eta euskal pedagogia baten alorrean aurrelari eta gidari bat. Behar bada ez oso ezaguna, baina bai benetan jakingarria lehengo gizaldiko gizonen artean, bere kultur zabaltasuna gatik, bere idazlana gatik, bere apaiz eta maisu lana gatik.

Udaletxearen erabakiz eta Euskaltzaindiaren arduraz, Iturriagari egiten zaion oroitzapen honetan, egoki da, baita ere, Elizak bere mailan parte har dezan, Iturriaga parrokia honetako benefiziadu izan zenez, parrokia honetako apaiz. Guk, berak serbitu zuen elizan, berak meza eman zuen alorrean, bere sinismen eta espiritu berarekin eukaristia ospatuko dugu, Kristoren baitan bizi dezagun lehengoan eta oraingoan arteko herritar batasuna.

Guk hemen egingo dugun oroigarrian, atzokoen espiritua oroitzuz egiten badugu ere —hau da euskal idazle eta Hernaniko apaiz izan zen Iturriagaren oroimenez—, bestalde, gaurko kristau elkarte honen sustraiak gogoratuz egiten dugu, haien eta gure artean solidaritza bat dagoela aitortuz, haiek eginetik aurrera joan behar dugula jabetuz, historiaren ardatzean haiek eta gu indar berak eraginak izan garela antzemanaz.

Badago, egiaz, bide bat Iturriagarentzat eta guretzat berdin dena: Ebangeliotik datozkigun balioekin leial izan beharra. Leial izan herriaren promozioarekin, leial kulturaz-

ko euskal sustraiekin, leial pobreenganako begirunearekin. Kristoren argitan hernaniar ospetsu baten oroitzapena egi-tean, izan dezagula gure gaurko une hau sakonago eta kristau poz haundiagoz bizitzeko laguntza.

I

Agustin Paskual Iturriaga hernaniarra zen jaiotzez, orain dela berrehun urte hemen jaioa; eta hil ere Hernanin hil zen, hirurogeita hamairu urte zituela.

Apaiza zelarik, bere lehendabiziko ikasketak, uste denez, Andoainen zegoen seminarioan hasi zituen. Gero —eta hau zihur dakigu—, Oñatiko Unibertsidadean egin zituen ikas-keta nagusiak. Gazterik apaiz egin zen —26 urtetan—; eta Hernanin bertan hartu zuen apaiz-serbitzuzko zeregina.

Bere bizitzaz arduratu direnak esaten digutenez, haundia bazen Iturriagak ikasteko zuen gogoia, ez omen zen txikiagoa erakusteko zuena. Gogo honek eraginik, ikastetxe bat eratu zuen Hernanin, Iturriaga bera Eskolaren sortzaile eta zuzendari zelarik. Bere anaia bat eta Hernaniko organistatza egiten zuena zituen laguntzaile. Ikastetxe honetara Gipuzkoako herri guzietatik biltzen omen ziren eta baita beste urrutia-goko lekutatik ere, batez ere Nafarroatik. Gaur oraindik estimagarri dira ikastetxe honetako legeak, eta harrigarri, gainera, orain ehun eta berrogeitamar urte jarriak zirela pentsatzen badugu.

Iturriagaren bizitzak badu gorabeherarik, beti gertatzen denez. Baditu izenik gabeko salatzaileak, badu erbesteratu beharra. “Voltaire-zalea”, “gazteriaren engainatzaile”, “latz zigortzea merezi duena” eta horrelakoak esaten dira bere aurkako panfletoan. Eta, bestalde, Karlisten lehen gerratean, Laburdin bizi izan zen, erbesteratua, arik eta gudatea bukatu zen arte. Orduan, mugaz bestaldeko egoitzan osatu zituen zenbait literatur-lan.

Karlisten lehen gerratea bukatutakoan, urte batzuek egin zituen bere sorterrian.

Eta Kristau senaz osaturiko testamendua egin ondoren, Hernanin hil zen, milla zorzirehun eta berrogeitamaika garren urtean.

II

Ezer bada eta, Iturriagaren bizitzari eta nortasunari batasuna ematen dionik, hori pedagogia da, bere irakasle eta hezitzaile langintza, bere apaiz-irakasle izaera. Pedagogiaren inguru doa bere nortasuna ere. Hernaniar ospetsu honen zenbait dohai eta bereizgarri hemen aipatu behar eta, hauek, besteak beste, aipatuko nituzke:

a) *Bokaziodun irakaslea*: Gaztetatik zetorkion erakusteko grina. Apaiz egin aurretik hasia zen erakuslanetan. Kanpotik ikastera etortzerainoko ikastetxe bat sortu zuen. Gazte batzuek ikastetxe barruan bizi ziren, eta Iturriaga bera zuten zuzendaria. Besteak beren etxeetatik joaten ziren eskolara, guziak irakurtzen, idazten, matematika, gramatika gaztelera-koa, frantsesa eta latina, geografia eta musika ikasten zituztela.

Bere idazlan guziak ere gazteak heitzeko eta ikasteko egin zituen: bai ipuiak, bai elkarrizketa jakingarriak.

b) *Euskal literaturan klasikoa*: Bere literatura didaktikoa oso moralista gertatzen bada ere, eta ipuien aldetik europar kulturako erduetan abiaturik egina, gogora dezagun bertso bizi eta egokietan euskaratu zituela **Genesis** liburuko pasarterik aipagarrienak, orduko katekesiaren arabera; berak jarri zituela San Inazioaren martxako hitzak; berak egin dela Hernaniko kanposantuko atean idatzirik dagoena:

“Laster esango da zuengatik,
esaten oi dana orain gugatik:
il ziran”

d) *Euskal pedagogia lanetan aurreratua*: Hau da, euskaraz nola erakutsi lanetan aurreratua. Zer egin behar litza-teke indarrean dagoen erdara-giroan euskara ez galtzeko, batez ere eskoletatik hasi-ta? Eta nola jokatu erdararekin euskaldunen artean? Ez da nire egitekoa lanaren mamia aipatzea, eta gutxiago balioztatzea. Ertzeko bi jarreraren artean, jarrera erdirakoia da berea. Eta, badu bere meritua, utzikeriaren artean eta Larramendiren hertsitasunaren artean beste bide errealista bat markatu izanak. Pedagogiaren aldetiko bidea da berea. Jakingarria eta kontuan hartu beharrezkoa, Iturriagaren nortasuna aipatzekoan.

e) *Pobreen maitale*: Gure ipuilariaren bizitzan nabarmentzen den beste dohai bat zera da: pobreen ganako maita-

sun. Ongi dator hau bere apaiz-izaerarekin. Ikusten da agi-rietan, 1840 urtean, bere gogoa eta inork behartu gabe, Kape-llautzatik zetorzkion diruak Hernaniko Bikarioaren esku uzten dituela, herriko pobreei laguntzeko, batez ere gaixo zeudenei, Hospitalean bizi zirela edo Hospitaletik kanpo aurkitzen zirela.

III

Iturriagaren bizitzaz eta nortasunaz zerbait ikusi ondoren, nahitaezkoa da eskolaz eta heziketaz gure azken gogoeta egitea. Gogoeta labur bat, "gaurkotasunik galtzen ez duen eta benetan interesgarria den gai honi buruz".

Iturriagak bide ematen digu —bere asmoei eta eskolalanei jarraituz—, Euskal Herriko "Gotzaien Idazkian" Irakas-kuntzari buruz esaten den zerbait gogora dezagun.

"Eskolak segurtatu behar du hezitzekoak lokera bat eduki dezan herri baten kultur elkartearekin, eta berdin historiaren usuario jatorrarekin. Gutxitu gabe, ordea, lokera honekin, gaurregungo teknika eta zientzi mailari zor zaien arreta eta ardura; eta gutxitu ere gabe beste kulturei zor zaien irekitasuna".

Eta ez ditugu ahaztu behar gure garaiko kulturaren ezaugarri diren balioak: "elkarte zentzua, askatasunerako eta pakerako borondatea, behartsuenganako ardura, efika-ziaren eta kreatibitatearen zentzua, kontzientziako askatasu-naren errespetoa".

Iturriagari eskaintzen diogun oroitzapenak eman dieza-gula zentzu ona eta saiatzeko gogoa, herriaren etorkizunera-ko hain garrantzizkoa den alor honetan; eta fededunek eta borondate oneko gizon guziek sor ditzagula herriarentzat balio eta beharkizun berriak, jarrera eta jokabide beriak, gure historia "gizonagoko gizona billatzen duen historia" bilaka dadin.